

<https://doi.org/10.17721/2312-5160.2020.28.56-67>

UDC 007:165.023.1:930.2

The Problem of Truth in Journalism on the Verge of Epochs

Svitlana Petrenko ^{*(a)}

*Institute of Journalism, Taras Shevchenko National University of Kyiv,
36/1 Yurii Illienko St., 04119 Kyiv, Ukraine*

* Corresponding author's e-mail address: s.petrenko102@gmail.com

ABSTRACT

The present article presents the results of a historiographical study of truth in Ukrainian journalism in the transition period from Soviet to post-Soviet journalism. The research relevance is associated with the growing crisis of truth as a communication category and the advent of the post-truth era globally. In order to solve the complex problem of truth in social communication and journalism, the study aims to clarify the components of the truth problem in Ukrainian journalism at the change of the Soviet and post-Soviet eras and to identify causal patterns of truth transformation as well as social consequences of this process. Methodologically, the study is based on analysis of research on the truth phenomenon within the framework of the social communication approach. I reveal four components of the truth problem: "understanding the truth", "establishing the truth", "telling the truth", "perceiving the truth". Attention is drawn to a theoretical error regarding truthfulness in journalism and its social consequences. The study makes conclusions about the need for: recognizing truth as the key axiological and communication category; ; inquiry into the spiritual discourse of truth as one of the ways of scientific cognition of truth in order to extrapolate the results in the social communication and journalism; formation of a truth-oriented position of the journalist through journalism education.

KEYWORDS: truth, truthfulness, post-Soviet, social communications, perception.

УДК 007:165.023.1:930.2

Проблема правди в журналістиці на зламі епох

Петренко Світлана Іванівна, аспірантка кафедри соціальних комунікацій Інститут журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Email: s.petrenko102@gmail.com

Резюме

У статті викладені результати історіографічного дослідження категорії правди в українській журналістиці в перехідний період від радянської до пострадянської журналістики. Актуальність пояснюється поглибленням кризи правди як комунікаційної категорії та настанням ери постправди у світовому масштабі. З метою наукового вирішення комплексної проблеми правди в соціальних комунікаціях і журналістиці поставлено завдання з'ясувати складники проблеми правди в українській журналістиці на зламі епох і виявити причиново-наслідкові закономірності трансформацій правди та соціальних наслідків цього процесу. Методологічною основою дослідження є аналіз наукових джерел, присвячених феноменові правди в рамках соціальнокомунікаційного підходу. Виділено чотири складники проблеми правди: «проблема розуміння правди», «проблема встановлення правди», «проблема донесення правди», «проблема сприйняття правди». Зроблено висновки про необхідність: визнання категорії правди – ключовою аксіологічною й комунікаційною категорією соціальних комунікацій і журналістики.

Ключові слова: правда, правдивість, пострадянська, соціальні комунікації, сприйняття.

Вступ

Актуальність. Наприкінці другого десятиріччя XXI століття однією з найгостріших найактуальніших соціальнокомунікаційних проблем постала проблема правди. Високі комунікаційні технології, новітні медіа й розгалужена «соціальна павутина» занурили людство в еру глобальної постправди (Keyes, 2004, 2018). Причому, до цього підсумку прийшли як країни колишнього тоталітарного устрою (Почепцов, 2016а, 2016б, 2019, травень 19), так і країни розвиненої економіки й вільної демократії (Kavanagh & Rich, 2018).

Проблема правди була актуальною в усі часи й у всіх суспільних формаціях. У процесі суспільно-історичного розвитку правда як поняття зазнала суттєвих трансформацій і в результаті семантичної еволюції на рівні загальноприйнятого (в т.ч. наукового) сприйняття втратила свою первинну сутність, залишаючись на рівні метафізичного феномену незмінною і непорушною в своїй сутності, що підтверджують відповідні наукові праці (Лишаев, 2006; Лось, 2008, 2014; Петренко, 2018, 2020а; Petrenko, 2019а, 2019б). Ці сенсовісні трансформації правди, відповідно, позначилися на функціях категорії правди, що їй надавалися в тих чи інших суспільно-історичних та ідеологічних умовах.

У XX столітті в колишньому СРСР правда була узурпована панівною комуністичною ідеологією, що відображено у здійсненому нами відповідному дослідженні (Петренко, 2020б). Ця узурпація призвела до того, що «використовуючи природну потребу людини і суспільства в правді як фундаментальній цінності, партійна ідеологія поклала на журна-

лістику, і, відповідно – поширювану нею «правду», *агітаційну та пропагандистську функції*, подаючи «правду ідеології» замість сутнісної правди... Понад те, агітаційній та пропагандистській функціям правди були підпорядковані первинні *онтологічна* (функція констатації) та *аксіологічна* (функція морально-етичної оцінки) визначеності¹, що формують відповідні категорії правди (Петренко, 2020а, с. 38-39). Наслідком спотворення й підміни *сутнісної правди* в системі комуністичної ідеології стала *тенденційна «правда»* не лише в пресі, на телебаченні та радіо, а й хибне її сприйняття та розуміння критиками й ідеологами радянської доби, тобто – підміна понять у свідомості як ментальна трансформація сенсів» (Петренко, 2020б, с. 10-11).

Період горбачовської перебудови, а за ним – розпад комуністичної імперії СРСР, що відкривали шляхи *правді*, став часом ідеологічного, психологічного та соціального зламів у свідомості й житті радянських людей. Це був період переосмислення старих і пошуку нових орієнтирів. І передусім він торкнувся засобів масової інформації, які з рупора ідеології стали рупором перебудови і перед якими відкрилися нові, до цього невідомі простори світу демократії та демократичної преси. Одним із ключових – і надзвичайно важливих – питань того часу було питання «правди».

Теоретичне підґрунтя. До переосмислення теоретичних засад журналістики й розвитку теорії та методики журналістської творчості, вибудовування етичних норм і стандартів професії в нових умовах формування і становлення незалежності України вдалися науковці В. Здоровега (1989, липень 5; 1990), А. Москаленко (1989; 1997а; 1997б; 1998а; 1998б; 1999), А. Москаленко і В. Качкан (1990), Т. Приступенко (1993; 1994; 1995а; 1995б; 1996; 1999), В. Шкляр (1993а; 1995а; 1995б; 1999), В. Шкляр, О. Мелешенко, О. Мукомела й І. Паримський (1996). Цей процес, прямо чи опосередковано, відбувався через осмислення категорії правди, що на той час звільнялася від шор панівної ідеології, тож, як і дотепер, залишалася чітко не окресленою, а відтак не зайняла належного місця і не отримала необхідної детермінації серед категорій української журналістики.

Мета і завдання. У межах історіографічного аналізу категорії правди з *метою* наукового вирішення комплексної проблеми правди в соціальних комунікаціях (СК) і журналістиці, нами поставлено завдання дослідити місце, роль і функції категорії «правда» в журналістиці на зламі радянської та пострадянської епох і з'ясувати причиново-наслідкові закономірності трансформацій правди та соціальних наслідків цього процесу. *Об'єктом* дослідження є правда як категорія, *предметом* – правда як соціальнокомунікаційна категорія.

Цю наукову розвідку здійснено в межах дисертаційного дослідження правди як соціальнокомунікаційної категорії журналістики. Вона продовжує історіографічне дослідження категорії правди в журналістиці радянської доби (Петренко, 2020б), в результаті якого нами зроблено ряд важливих висновків:

1) ідеологічно марковані функції радянської «правди» – *агітаційна та пропагандистська* – ґрунтуються на апіорній комунікаційній визначеності правди як категорії та експлуатують її з відповідними інтенціями;

2) ідеологічне чи будь-яке інше інтенційне спотворення первинних сенсів правди неминуче трансформує її соціальноорієнтовані властивості-функції і в процесі комунікаційної взаємодії приводить до суспільно негативних наслідків;

3) *базисною функцією* категорії правди є *комунікаційна*, що, за нашою гіпотезою, вітікає з її метафізичної природи та реалізується в соціальних комунікаціях;

¹ Йдеться про *визначеність* правди, яка вказує на певну функцію групування (розчленування й синтезу явищ дійсності) і визначає її як відповідну категорію. За М. Булатовим, *визначеність*, - це «знання того, що є об'єкт, який розглядається», причому це знання «може набути і форми дефініції, і форми уявлення, що "мається на увазі"» (Булатов, 1981, с. 100-101).

4) *необхідною умовою* соціально відповідальної журналістики, що забезпечує виконання своєї суспільної місії, є *повернення категорії правди її первинних (сутнісних) сенсів і властивостей-функцій* (Петренко, 2020б, с. 14).

Дослідження проблеми правди на зламі епох акцентує увагу на складниках проблеми правди в радянський період та відповідних наслідках у пострадянську добу.

Методи

Методологічною основою дослідження є аналіз наукових джерел у рамках соціально-комунікаційного підходу.

Джерельна база. Для аналізу обрано праці: В. Здоровеги (1990), (1975), (1988), (1989), А. Москаленка (1989).

Аналіз джерел. Категорія правди в радянській журналістиці лежала в основі принципу правдивості, що за умов тоталітарної ідеології підпорядковувався принципів партійності.

Проблему правди, і принципу правдивості зокрема, в українській журналістиці радянської доби, одним із перших сформулював учений-журналістикознавець радянського та пострадянського періодів В. Здоровега (1990). Автор розрізнив гносеологічний аспект *правдивості*, пов'язаний з проблемами відображення дійсності у свідомості людини (коли людина «свято вірить у неправду, як у правду») та морально-політичний, – що продукує свідому неправду, викликану ідеологічними викривленнями свідомості індивіда (с. 4), назвавши речі своїми іменами: «слід говорити про брехню, свідомий обман, якими б намірами він не виправдовувався» (с. 5). Науковець відверто визнав: «В часи застою, коли пропаганда була зорієнтована на прославляння, на втовкмачування готових, найчастіше застиглих формул і догм, питання правдивості журналістики відсувалося на задній план. Принцип правдивості, слова про істину були скоріше заклинаннями. В існування правди про наше життя, його проблеми слабо вірив не тільки читач, а й той, хто писав» (Здоровега, 1990, с. 4).

Проблема *правди* в тоталітарному суспільстві для В. Здоровеги була не пересічною темою, про що свідчить низка його праць, зокрема «У пошуках істини, утвердження переконань» (1975), «Збагнути день суший» (1988), «Правдивість журналістики (гносеологічний і морально-політичний аспекти)» (1990). Якщо в першій із них «партійність, тенденційність і правдивість у публіцистиці» В. Здоровега все ще розглядає через призму партійної ідеології, розуміючи «пошук істини» як тісно пов'язане наукове й публіцистичне освоєння дійсності на платформі марксизму-ленінізму (Здоровега, 1975), у другій – вдається до переосмислення сутності *правди* й *правдивості* в журналістиці (публіцистиці, документалістиці) в умовах нової, післячорнобильської, реальності та звертає окрему увагу на «можливість говорити правду» (Здоровега, 1988), то вже в третій із названих праць (Здоровега, 1990) науковець робить важливий висновок: «Насамперед, слід чітко сказати: *правдивість* – головний, а не похідний *принцип* радянської журналістики (виділення наші – С. П.)» (1990, с. 5), і наголошує: «Сьогодні назріла *необхідність усвідомлення* постановки такого питання, як *теоретична помилка* (виділення наші – С. П.)» (1990, с. 6). Ці визнання В. Здоровеги були тією правдою, що дозволила українській журналістиці після розпаду СРСР стати на шлях переосмислення цінностей, принципів і пріоритетів професії.

Для порівняння: журналістика пострадянської Росії пішла іншим шляхом. Російський журналістикознавець Є. Прохоров у підручнику «Введение в теорию журналистики» (2011), на початку другого десятиліття XXI століття розглядає принципи журналістики, як і раніше, з позицій партійності, стверджуючи, що "партійна позиція журналіста... визначає характер творчої діяльності журналіста в усіх її сферах і напрямках", і відстоює думку, що ця «партійна позиція, якщо широко і повно розроблені її ідейно-гносеологічні основи, вже сама собою містить, хоча б у «згорнутому» вигляді, в початковій формі, основи концептуальних поглядів з усього спектру проблем суспільного життя» (с. 114). А тому «прави-

вість і об'єктивність» науковець підпорядковує саме цьому, нав'язаному ще радянською ідеологією, принципу. При цьому «проблема правдивості» у розумінні Є. Прохорова – це лише «проблема фактичної обґрунтованості (точності і повноти фактів)» (с. 118). Таким чином, ґрунтуючись на різних усвідомленнях місця *правди* і *правдивості* в системі професійних принципів, хоч і вийшовши з одного – радянського – лона, українська та російська журналістики пішли діаметрально протилежними шляхами: українська – орієнтуючись на цивілізований Захід та його свободи, російська – підпорядковуючись новій, видозміненій ідеологічній системі, побудованій на старих засадах та імперських традиціях (Petrenko, 2019б). Вся сутність підкореної тоталітаризму «*правди*» і «*правдивості*» згодом виявилася не лише в російській військовій та інформаційній агресії проти України, а й у глобальному інформаційному втручанні Російської Федерації через систему професійних і соціальних медіа в політику провідних країн світу.

Продовжуючи виклад, зазначимо: важливим, на наш погляд, є те, що В. Здорогега – не лише як авторитетний науковець, а й непересічна особистість, – виявив здатність публічно *визнати помилки і сказати суспільству правду*. На це звертає увагу дослідниця науково-публіцистичної спадщини В. Здорогеги М. Рудик (2015) у своїй дисертаційній розвідці. В інтерв'ю «Спокути чужих і власних гріхів», опублікованому в «Молоді України» (Здорогега, 1989, липень 5), декан факультету журналістики Львівського державного університету, професор В. Здорогега, відповідаючи на запитання студента очолюваного ним освітнього підрозділу О. Бусола, визнав ідеологічну заангажованість науки, чим підтвердив, що «принцип науковості» був надто хиткою «підпорою» ідеологічної «правдивості»: «Звісно, наука – це розум суспільства. Вченому платять за те, щоб він говорив суспільству правду. Ця функція науки на певному етапі була відкинута. Не тільки від газет, а й від науки чекали лише того, що хотілось почути. На перше місце ставили помилково трактований принцип партійності» (Здорогега, 1989, цитовано з Рудик, 2015, с. 120). Зрозуміло, що наука без правди – не наука. Так само, як і журналістика без правди – не журналістика. Тож вчений-публіцист наголосив, що «без спокути не обійтись, адже багато вчених стали рупором ідеології», і публічно визнав власні помилки: «У своїх публікаціях я був не до кінця правдивим, теж хотів сподобатися, йшов за течією» (там само). Зізнався, що найбільший сором відчував за свою роль у судовому процесі шестидесятників. Як відзначає дослідниця, «незважаючи на жорстоку радянську дійсність, яка не залишала право на вибір, Володимир Здорогега не перекладає відповідальність на плечі системи, а має відвагу визнати свою неправоту» (Рудик, 2015, с. 120).

Доречно додати, що публічно визнає помилки радянської журналістики й А. Москаленко, праці якого ми аналізуємо нижче. У книзі «Реабілітація слова» (1989) він пише: «Ніде правди діти, усі ми, теперішні публіцисти, грішні. Усі ми прийшли із застою. У часи «проспериті» від публіцистики вимагалось насамперед, аби вона мобілізувала до наслідування позитивних прикладів, аби створювала атмосферу соціального оптимізму, обминаючи так звані дрібні помилки зростання» (с. 14). А. Москаленко згадує хрущовсько-брежневські часи, коли очільники-ідеологи «закидали шапками світ: наздоженемо й випередимо Америку», будували комунізм, «дружними лавами крокуючи до року 80-го», і зізнається: «А ми, "підручні" публіцисти, оспівували осяйні вершини» (с. 21). У цій же праці науковець і публіцист, переосмислюючи засади журналістики, звертає увагу на «наші святі принципи – чесність, правдивість, конструктивність, сміливість» (с. 100), а вісьям кута робить правду. Він бачить у молодих журналістах «безкомпромісність, готовність служити її Величності Правді» (с. 34), повторює «за класиками: доки не буде правди – нічого не буде» (с. 101), застережливо наголошує: «Не забути б нам сьогодні, для чого народжується людина, чому великі прагнули до гармонії у цьому світі, чому вони так підносили гуманістичні цінності, чому вони були такими терплячими, далекоглядними, а, отже, мудрими» (с. 101). А завершує книгу-роздуми словами: «Гадаю, принципи публіцис-

та гранично прості. Відповідальність за слово. Правда серця...» (с. 101). Його думки спрямовуються до глибинної, *сутнісної правди* і до вищих сенсів призначення людини.

На наш погляд, обидва зізнання підтверджують важливість усвідомленого визнання помилок як одного з перших і необхідних кроків на шляху повернення до правди. Визнання як окремою особистістю, так і соціальною групою, професійним цехом, суспільством у цілому, оскільки:

1. *Визнання неправоти*, на наше переконання, – відкриває шляз правді.
2. *Чесне переосмислення* – спонукає її прийняти.

Понад те, не менш важливою, на наш погляд, – і на це ми звертаємо особливу увагу в нашому дослідженні, – є:

3. *Здатність* (як особистості, так і системи) не лише визнавати помилки, а й *коригувати шлях* (відповідно – думки, слова, дії тощо) *щодо стрижня правди як стрижня гармонізації внутрішньо особистісних і суспільних процесів (стану, середовища)*. Це коригування неможливе без дотримання низки вимог та умов, головною з яких є усвідомлення необхідності сутнісної правди як стрижня суспільних відносин усіх рівнів.

У ході дослідження категорії правди в журналістиці радянської доби нами виявлено, що в працях В. Здорогеви розкриваються й інші *складники проблеми правди* (Petrenko, 2019b). Нами виділено чотири головні з них, які коротко формулюємо так:

- 1) *проблема розуміння правди* (усвідомлення сутності феномену, характеристик, ознак, властивостей);
- 2) *проблема встановлення правди в конкретних ситуаціях* (здатність розрізняти правду і неправду, методи, засоби, критерії);
- 3) *проблема донесення правди суб'єктами масової комунікації суспільству* (форми, методи, принципи);
- 4) *проблема сприйняття правди* (індивідом, масовою аудиторією, суспільством) та *соціальної рефлексії* (там само, с. 168).

Результати та обговорення

У результаті аналізу нами зроблено відповідні узагальнення й висновки. Подамо головні з них.

1. *Підміна сутнісних сенсів правди* (ідеологічними) сурогатами та десятиліття «промивання мізків» притупили чутливість соціуму до правди навіть в іманентному її розумінні, а «радянський народ», привчений думати і чинити, як партія вкаже, перетворили в індіферентну масу, що звикла жити за подвійними стандартами. Маса, сформована на високих ідеалах і фальшивих цінностях, не може бути конструктивною, рано чи пізно вона деградує (що ми й спостерігаємо в сучасному комунікаційному просторі). *Неправда поступово стала нормою життя, толерувалася на всіх рівнях суспільства*. Її перестали помічати і навіть навчилися прикривати, виправдовуючи *принципом розмитої відповідальності* – «як усі» (Petrenko, 2019b, р. 169). У цих умовах повернення суспільства в цілому, і журналістики зокрема, до пізнання, розуміння й сприйняття сутнісних значень правди і, передусім, усвідомлення її метафізичної природи, на наше переконання, є питанням суспільного пріоритету.

2. *Проблемою журналістського пошуку правди* у конкретних ситуаціях є складність розрізняти правду і неправду, відокремлювати її від підробок і фальсифікацій. Це, на нашу думку, вимагає відповідно: а) знання й усвідомлення сутнісних ознак, характеристик і властивостей *правди як категорії трансценденції*, розуміння первісності її метафізичної природи; б) формування надійних критеріїв встановлення/виявлення правди й соціальновідповідальної оцінки фактів, явищ, дій; в) високої мотивованості, націленої на пошук та відстоювання правди, правдоцентричності як принципу особистості журналіста й журналістики як особливого суспільноорієнтованого виду СК діяльності (Petrenko, 2019b, р. 170).

3. *Необхідними умовами донесення правди* суспільству, на нашу думку, є: а) *суспільно-орієнтована, правдоцентрична позиція* особистості журналіста й журналістики загалом, що базується на дотриманні вимог, вказаних у п.2 (підпункти 2а, 2б, 2в); б) *здатність до критичного аналізу* явищ, подій, тенденцій дійсності на основі критеріїв сутнісної правди та прогнозування суспільних наслідків професійної комунікації; в) *професійне володіння* методами, засобами, техніками донесення правди суспільству з метою передачі інформації у неспотвореному вигляді відповідно до сутності правди (Petrenko, 2019b, p. 171).

4. *Розуміння й сприйняття правди суспільством* завжди значною мірою залежало від журналістики. І лежить воно в площині індивідуальної та масової свідомості та психології сприйняття. Через майже три десятиліття після розпаду СРСР словами В. Здоровеги можемо констатувати: «Психологічна інерція – велика сила. Зникають причини, що породжують певне явище, а воно за інерцією продовжує жити» (1990, с. 234). У сучасному постмодерному просторі ще живі стереотипи мислення й оцінки дійсності та навіть алгоритми дій, виплекані радянською системою. Змінився суспільно-політичний та економічний устрій – і досить швидко зруйнувалися цінності, сформовані на неправді. Суспільство захлинулося свободою, з якою не знало що робити, і почастіло почало розуміти її як всюдозволеність (свавілля) (Petrenko, 2019b, p. 171). *Проблема правди при цьому не зникла, а загострилася*: в умовах культури релятивізму неправда набула широкого спектру видозмінених форм і здатності, ретельно маскуючись, регенерувати за принципом *ризми*, включаючи маніпуляції достовірними фактами (які зазвичай ототожнюються з «правдою»). Закономірним наслідком цієї позбавленої стрижня правди мутації та регенерації стала постправа як системоруїнуюча глобальна проблема.

А тому маємо переконання, що повернення сенсів сутнісної правди в суспільство має відбуватися передусім через соціальнокомунікаційну взаємодію і, першою чергою, – через журналістику. Тобто, вважаємо, що, відповідно до соціальної місії, журналісти і журналістика мають стати на цей шлях першими, усвідомивши свою виключну суспільну відповідальність. Це, в свою чергу, передбачає опанування знань, розумінь і навичок, викладених у п. 1, п. 2, п. 3, які формуватимуть якісну, професійну журналістику, відповідну статусові та кваліфікації «*журналістика правди*».

5. *«Не відступати від правди, якою б прикрою вона не була. Такий урок ми повинні вивести з подій минулого* (виділення наше – С. П.)» (Здоровега, 1990, с. 235). В умовах постправа, поширення й загострення інформаційних воєн ця вимога є ще актуальнішою (Petrenko, 2019b, с. 171). Тож, на наше переконання, щоб не відступати від правди, необхідно виконати дві умови: 1) зробити правду осердям свого особистісного та професійно-соціального життя: словами А. Москаленка – потрібно «її Величність Правду» (1989, с. 34) вчинити «*правдою серця*» (с. 101), але не на рівні красивої метафори й удалого образу, а *як правди мотиву (думки), правди слова, правди дії й правди факту* (Петренко, 2019); 2) передусім – *пізнати природу й сутність правди та вміти відрізнити сутнісну правду* не лише від грубих, а й від витончених підробок.

Висновки

Таким чином, результати дослідження виявили необхідність:

1) визнання правдивості головним, а не похідним принципом у системі журналістської етики і професійних стандартів, а категорії правди – ключовою аксіологічною й комунікаційною категорією СКВ, і журналістики зокрема;

2) теоретичного й емпіричного пізнання (дослідження) сутнісних ознак і властивостей категорії правди та їх повернення в журналістику й СК з метою релевантного оперування нею в СКВ;

3) критичного осмислення та визнання помилок суб'єктами соціально-комунікаційної діяльності задля їх виправлення й установа правди в СКВ;

4) дослідження духовного дискурсу правди як одного з напрямків наукового пізнання сутнісної правди та екстраполяції результатів у СК та журналістиці;

5) формування правдоцентричної позиції особистості журналіста через систему журналістської освіти.

Це вимагає об'єднання зусиль наукової спільноти та практиків задля здійснення комплексних міждисциплінарних досліджень та вирішення наукової проблеми правди як системної, соціально важливої та перспективної.

Список використаних джерел

- Kavanagh, J. & Rich, M. (2018). Truth Decay. A Threat to Policymaking and Democracy. *RAND Corporation*. Retrieved from: https://www.rand.org/pubs/research_briefs/RB10002.html
- Keyes, Ralf. (2004). *The Post-Truth Era. Dishonesty and Deception in Contemporary Life*. New York: St. Martin's Press. Retrieved from: https://hadinur1969.files.wordpress.com/2018/10/ralph-keyes-the-post-truth-era_-dishonesty-and-deception-in-contemporary-life-st-martin_s-press-2004.pdf
- Keyes, Ralf. (2018). Life in the Post-Truth Era. Truth has become a matter of convenience. *Oklahoma Humanities*. Retrieved from: <https://okhumanities.org/Websites/ohc/images/spring%20summer%202018/Life%20in%20the%20Post-Truth%20Era.pdf> (18.11.2019)
- Petrenko, S. (2019a). Truth as the Problem of Journalism: the Search of the Absolute Meanings. *Problem space of modern society: philosophical-communicative and pedagogical interpretations: collective monograph*. Part II. Warsaw: BMT Erida Sp. z o.o, p.636-654.
- Petrenko, S. (2019b). Truth in soviet journalism: imitation, manipulations, consequences. *Fundamental and Applied Researches in Practice of Leading Scientific Schools*, 31 (1), 166-172. <https://doi.org/10.33531/farplss.2019.1.32>
- Здоровега, В. (1989, липень 5). Спокута чужих і власних гріхів. *Молодь України*.
- Здоровега, В. Й. (1975). *Пошук істини, утвердження переконань*. Львів: «Вища школа».
- Здоровега, В. Й. (1988). *Збагнути день суцїй*. Київ: Дніпро.
- Здоровега, В. Й. (1990). Правдивість журналістики (гносеологічний і морально-політичний аспекти). *Вісник Львівського університету. Серія: Журналістика*, 16, 3-10.
- Лишаев, С. А. (2006). «Правда» и «истина» (языковая концептуализация мира и тематическое своеобразие русской философии). *Вестник Самарской гуманитарной академии : Философия. Филология, 1(4)*, 173-210.
- Лось, Й. Д. (2008). Публіцистика й тенденції розвитку світу: Навчальний посібник. У 2-х ч.: Ч.1. Львів: ПАІС.
- Лось, Й. Д. (2014). Перспективи світоглядної публіцистики : Навчальний посібник. Львів: ЛНУ імені І. Франка.
- Москаленко, А. З. (1998а). *Основні функції і принципи преси*. Київ, Редакційно-видавничий центр Київського державного університету.
- Москаленко, А. З. (1989). *Реабілітація слова*. Київ, Радянський письменник.
- Москаленко, А. З., Качкан, В. А. (1990). *С чем идем к людям (размышления о современной публицистике)*. Киев, Лыбидь.
- Москаленко, А.З. (1997а). *Два кити: Журналістика як система засобів масової інформації. Журналістика перехідного періоду*. Київ, Школяр.
- Москаленко, А.З. (1999). *Журналістика сьогодні й завтра. Сучасне та майбутнє журналістики в плюралістичному суспільстві*. Київ, Центр вільної преси.

- Москаленко, А.З. (1997б). Свобода преси – одна з основних цінностей демократії. *Вісник Київського університету. Журналістика*, 5, 3-11.
- Москаленко, А.З. (1998б). *Теорія журналістики*. Київ, Експрес-об'ява.
- Петренко, С. І. (2018). Семантика лексеми "правда" у текстах Біблії у площині розуміння місії журналістики. *Стиль і текст*, 88-109.
- Петренко, С. І. (2019). Правда мотиву, правда слова, правда дії, правда факту в площині соціальнокомунікаційної взаємодії. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Соціальні комунікації*, 16, <https://periodicals.karazin.ua/sc/article/view/15121> Відновлено з: https://www.researchgate.net/publication/346446700_PRAVDA_MOTIVU_PRAVDA_SLOVA_PRAVDA_DII_PRAVDA_FAKTU_V_PLOSINI_SOCIALNOKOMUNIKACIINOI_VZAEEMODII
- Петренко, С. І. (2020б). Проблема правди в журналістиці радянської доби. *ResearchGate*. DOI: 10.13140/RG.2.2.14914.81602
- Петренко, С. І. (2020а). "Правда" й "істина" як поняття у площині соціальнокомунікаційного підходу: семантичні поля, категорійні властивості та функції. *ResearchGate*. DOI: 10.13140/RG.2.2.22217.16483
- Почепцов, Г. Г. (2016а). Как создаются иллюзии: тоталитарное счастье. *Детектор медиа : Media Sapiens*. Восстановлено с: <https://ms.detector.media/mediaanalitika/post/17116/2016-07-31-kak-sozdayutsya-illyuzii-totalitarnoe-schaste/> (28.01.2020)
- Почепцов, Г. Г. (2016б). *Смисли і війни: Україна і Росія в інформаційній і смисловій війнах*. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія».
- Почепцов, Г. Г. (2019, травень 19). Постправда как новый виток развития цивилизации. *Детектор Медиа: Media Sapiens*. Восстановлено с: <https://ms.detector.media/mediaanalitika/post/22902/2019-05-19-postpravda-kak-novyi-vitok-razvitiya-tsvivilizatsii/>
- Приступенко, Т. О. (1993). Тенденції розвитку свободи преси в Україні. *Вісник Київського університету. Серія: Журналістика*, 1, 31-42.
- Приступенко, Т. О. (1994). Становлення професійної етики журналістів України на сучасному етапі. *Засоби масової інформації і становлення національної армії України*. Київ, КДУ, с.107-109.
- Приступенко, Т. О. (1995а). Нові економічні умови функціонування засобів масової інформації України. *Вільна преса в демократичній державі*. Київ, 42-45.
- Приступенко, Т. О. (1995б). Якщо беретесь за перо – подумайте про відповідальність. *Журналіст України*, 3-4, 27-36.
- Приступенко, Т. О. (1996). Право на критику. *Журналіст України*, 1-2, 14.
- Приступенко, Т. О. (1999). Преса та проблеми врегулювання захисту честі та гідності. *Інформаційна сфера як духовне явище*. Київ, Центр Вільної Преси, с. 46-51.
- Прохоров, Е. П. (2011). *Введение в теорию журналистики*. (8-е изд. исправл.). Москва: Аспект Прес.
- Рудик, М. С. (2015). *Науково-публіцистична спадщина Володимира Здорогеги: історіографія, проблематика, концептуальні засади*. (Дис.канд. наук із соц. ком.). Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів.
- Шкляр В. І. (1995а). *Бар'єри слова: (Казуальні роздуми)*. Київ, Слов'янський діалог.
- Шкляр В.І. (1995б). Національна журналістика: розлад "гармонії чи гармонія "розладу"? *Збірник праць Науково-дослідного центру періодики*. Львів, с. 168-174.
- Шкляр, В. І. (1993а). *Інформаційна індустрія України: Навчальний посібник* Вінниця: Наш час.
- Шкляр, В. І. (1999). *Теорія і методика журналістської творчості : Конспект лекцій*. К.: Вид. МІЛП.

Шкляр, В.І., Мелещенко, О.К., Мукомела, О.Г., Паримський, І.С. (1996). *Українська журналістика: вчора, сьогодні, завтра : Історико-теоретичний нарис*. К.: КМУЦА.
Статтю подано до редакції 1.12.2020

References

- Kavanagh, J. & Rich, M. (2018). Truth Decay. A Threat to Policymaking and Democracy. *RAND Corporation*. Retrieved from: https://www.rand.org/pubs/research_briefs/RB10002.html
- Keyes, Ralf. (2004). *The Post-Truth Era. Dishonesty and Deception in Contemporary Life*. New York: St. Martin's Press. Retrieved from: https://hadinur1969.files.wordpress.com/2018/10/ralph-keyes-the-post-truth-era_-dishonesty-and-deception-in-contemporary-life-st-martin_s-press-2004.pdf
- Keyes, Ralf. (2018). Life in the Post-Truth Era. Truth has become a matter of convenience. *Oklahoma Humanities*. Retrieved from: <https://okhumanities.org/Websites/ohc/images/spring%20summer%202018/Life%20in%20the%20Post-Truth%20Era.pdf> (18.11.2019)
- Los, Y. D. (2008). *Journalism and Trends of Development of the World.: Textbook*. In 2 parts: Part 1. Ljviv: PAIS.
- Los, Y. D. (2014). *Perspectives of Worldview Journalism: Textbook*. Ljviv: LNU imeni I. Franka.
- Lyshaev, S. A. (2006). "Truth" and "Verity" (Linguistic Conceptualization of the World and Thematic Originality of Russian Philosophy). *Vestnyk Samarskoj Ghumanytarnoj Akademyy : Fylosofyja. Fylologhyja [Bulletin of the Samara Academy of Humanities: Philosophy. Philology]*, 1(4),173-210.
- Moskalenko, A. Z. (1989). *Rehabilitation of the Word*. Kyjiv, Radjanskyj pysjmenyky.
- Moskalenko, A. Z. (1997a). *Two Whales: Journalism as a System of Mass Media. Transitional Journalism*. Kyjiv, Shkoljar.
- Moskalenko, A. Z. (1997b). Freedom of the Press is One of the Fundamental Values of Democracy. *Visnyk Kyjivsjkogho universytetu. Zhurnalistyka [Bulletin of the University of Kiev. Journalism]*, 5, 3-11.
- Moskalenko, A. Z. (1998a). *Basic Functions and Principles of the Press*. Kyjiv, Redakcijnovydavnychyj centr Kyjivsjkogho derzhavnogho universytetu.
- Moskalenko, A. Z. (1998b). *The Theory of Journalism*. Kyjiv: Ekspres-ob'java.
- Moskalenko, A. Z. (1999). *Journalism Today and Tomorrow. Present and Future of Journalism in a Pluralistic Society*. Kyjiv, Centr viljnoji presy.
- Moskalenko, A. Z., Kachkan, V. A. (1990). *With What We Go to People (Reflections on Modern Journalism)*. Kyev, Lybydj.
- Petrenko, S. (2019a). Truth as the Problem of Journalism: the Search of the Absolute Meanings. *Problem space of modern society: philosophical-communicative and pedagogical interpretations: collective monograph*. Part II. Warsaw: BMT Erida Sp. z o.o, p.636-654.
- Petrenko, S. I. (2018). The Semantics of the Token "Truth" in the Texts of the Bible in the Plane of Understanding the Mission of Journalism. *Style and Text*, 88-109.
- Petrenko, S. I. (2019). The Truth of the Motive, the Truth of the Word, the Truth of the Action, the Truth of the Fact in the Context of Social and Communication Interaction. *Visnyk Kharkivsjkogho nacionaljnogho universytetu imeni V. N. Karazina. Serija: Socialjni komunikaciji, [Bulletin of VN Karazin Kharkiv National University. Series: Social Communications]*, 16, <https://periodicals.karazin.ua/sc/article/view/15121> Retrieved from:

https://www.researchgate.net/publication/346446700_PRAVDA_MOTIVU_PRAVDA_SLOVA_PRAVDA_DII_PRAVDA_FAKTU_V_PLOSINI_SOCIALNOKOMUNIKACIJNI_VZAEMODII

- Petrenko, S. I. (2020a). "Truth" and "Verity" as Concepts in the Plane of Social Communication Approach: Semantic Fields, Categorical Properties and Functions. *ResearchGate*. DOI: 10.13140/RG.2.2.22217.16483
- Petrenko, S. I. (2020b). The Problem of Truth in The Soviet Journalism.. *ResearchGate*. DOI: 10.13140/RG.2.2.14914.81602
- Petrenko, S. (2019b). Truth in Soviet Journalism: Imitation, Manipulations, Consequences. *Fundamental and Applied Researches in Practice of Leading Scientific Schools*, 31 (1), 166-172. DOI: <https://doi.org/10.33531/farplss.2019.1.32>
- Pocheptsov, H. H. (2016a). How Illusions are Built: Leaders, Politics and Democracy. *Detektor Media: Media Sapiens*. Retrieved from: <https://ms.detektor.media/mediaanalitika/post/17033/2016-07-17-kak-stroyatsya-illyuzii-vozhdi-politika-i-demokratiya/> (28.01.2020)
- Pocheptsov, H. H. (2016b). *Meanings and Wars: Ukraine and Russia in Information and Semantic Wars*. Kyjiv: Vydavnychyj dim «Kyjevo-Moghyljansjka akademija».
- Pocheptsov, H. H. (2019, May 19). Post-Truth as a New Stage in the Development of Civilization. *Detektor Media: Media Sapiens*. Retrieved from: <https://ms.detektor.media/mediaanalitika/post/22902/2019-05-19-postpravda-kak-novyiyitok-razvitiya-tsvivilizatsii/>
- Prokhorov, E. P. (2011). *An Introduction to the Theory of Journalism. (8th Ed. Revision)*. Moskva: Aspekt Press.
- Prystupenko, T. O. (1993). Trends in the Development of Press Freedom in Ukraine. *Visnyk Kyjivskogho universytetu. Zhurnalistyka [Bulletin of the University of Kiev. Journalism] 1*, 31-42.
- Prystupenko, T. O. (1994). Formation of Professional Ethics of Journalists of Ukraine at the Present Stage. *Zasoby masovoji informaciji i stanovlennja nacionaljnoji armiji Ukrajinny [Mass media and formation of the national army of Ukraine]*. (p.107-109). Kyjiv, Kyjivskij derzhavnyj universytet.
- Prystupenko, T. O. (1995a). New Economic Conditions for the Functioning of the Mass Media of Ukraine. *Viljna presa v demokratychnij derzhavi [Free Press in Democracy State]*, 42-45.
- Prystupenko, T. O. (1995b). If You Take Up the Pen – Think About Responsibility. *Zhurnalist Ukrajinny [Journalist of Ukraine]*, 3-4, 27-36.
- Prystupenko, T. O. (1996). The Right to Criticize. *Zhurnalist Ukrajinny [Journalist of Ukraine]*, 1-2, 14.
- Prystupenko, T. O. (1999). Press and Problems of Honor and Dignity Protection Regulation. *Information Sphere as a Spiritual Phenomenon*. Київ, Центр Вільної Преси, с. 46-51.
- Rudyk, M. S. (2015). *Scientific and journalistic heritage of Volodymyr Zdoroveha: historiography, issues, conceptual principles*. (Dissertation for the degree of Candidate of Sciences in Social Communications). Ivan Franko National University of Lviv. Lviv.
- Shkliar, V. I. (1993a). *Information Industry of Ukraine: Textbook*. Vinnycja: Nash chas.
- Shkliar, V. I. (1995a). *Barriers of the Word: (Casual Thoughts)*. Kyjiv, Slov'janskyj dialogh.
- Shkliar, V. I. (1995b). National Journalism: the Destruction of "Harmony" or Harmony of the "Destruction"? *Zbirnyk pracj Naukovo-doslidnogho centru periodyky [Proceedings of Science-Research Center of Periodics]*. Ljviv, p.168-174.
- Shkliar, V. I. (1999). *Theory and Methodology of Journalistic Creativity: Lecture Notes* Kyjiv: Vydavnytstvo MILP.

- Shkliar, V. I., Meleshhenko, O. K., Mukomela, O. Gh., Parymskyj, I. S. (1996). *Ukrainian Journalism: Yesterday, Today, Tomorrow: Historical and Theoretical Essay*. Kyjiv.: KMUCA.
- Zdoroveha, V. Y. (1975). *Search for Truth, Affirmation of Beliefs*. Ljviv: «Vyshha shkola».
- Zdoroveha, V. Y. (1988). *Збагнути день суцїї*. Kyjiv: Dnipro.
- Zdoroveha, V. Y. (1989, July 5). Atonement for Others and One's Own Sins. *Molodj Ukrajinjy [Youth of Ukraine]*.
- Zdoroveha, V. Y. (1990). Truthfulness of Journalism (Epistemological and Moral-Political Aspects). *Visnyk Ljvivskogho universytetu. Serija: Zhurnalistyka [Bulletin of Lviv University. Series: Journalism]*, 16, 3-10.

Submitted 1.12.2020